

АБДУЛЛА ОРИПОВНИНГ СЎЗ ҚЎЛЛАШ МАҲОРАТИ

Ойбарчин Абдулҳакимова Нурбойқизи

Филология фанлари бўйича фалсафа доктори, PhD

Алишер Навоий номидаги

Тошкент давлат ўзбек тили ва

адабиёти университети

Абдулла Орипов ижодининг илк лаҳзаларидан бошлаб, шоирлик ва шеърнаъмол сифатида аниқлар экан, улуғ неъмат машаққатини, масъулиятини унутмасликни улкан вазифа ўлароқ қабул қилди. “Мен – шоирман, истасангиз шу” деган концептуал ғояни айта олиш учун ижодкор ҳамруҳан, ҳаммаънан тайёр, истеъдодини ҳисэга олиш салоҳияти, тақдир измидан кета билиш жасорати юксак бўлиши даркор. Биз бу каби фазилатларни ижодкорнинг илк шеърларида ёқяқ қолқўра миз. “Шоирнинг туғилиши” деб номланган шеърдалирик қаҳрамон ўта даражада истаётган, лекин қидирганини маъканлигимубҳам туғуларга чўмади.

Куйлай дедим, куйлайин дедим,

Куйлай дедим, аммо нимани?!

Умр йўлин ўйлайин дедим,

Ҳисларимнинг қайда маскани?!

Шоир излаётган энг тансиқнарсасуёз, ҳисларининг маскани эсашеъриятэди.

Агар “Шоирнинг туғилиши” тўплами данашрқилинган шеърлар то Абдулла Ориповнинг илк тўплами “Миттиюлдуз” га қадар ёзилганини эътиборга оладиган бўлсак, 17-20 ёшлар даврида битилгани маълум бўлади. Шоирнинг адабиёт шуносликда деярли ўрганилмаган “Шеъримга” асари ҳаманашу йилларга оиддир.

Ўй-у фикрим сен билан яшар,

Сен биландир шодлигим, борим.

Тикилганда кўзим қамашар,

Эй ўзимнинг шеърим – иқболим.

Лирик қаҳрамон ва шоир шахсияти айнаи бир нуқтада бирлашади. Шунуқта айназардан ҳамушбу шеъравтопсихологик характерга эга.

Миттиасарда каттаният, фарах, умид бир умр шоир шеъриятининг маёғивази фасини ўтагани рост.

Шоирнаинки шодлик, балки йўғуборини ҳам шеърият деб билди. Худди уста

мусаввир шоҳасаринияратибмафтунбўлганикаби,
ҳайкалтарошмаҳобатлиобразиқошидасурургатўлганидек,
мўъжазшеърларшоиркўзларигачексизқувонч,
юрагигаёқимлиэпкинбағишлайди. Асарнингякунидашоирниятлари,
иқрорлариянадаойдинлашиб боради. Агар “Шоирнинг
туғилиши” шеъридаизлаётганнарсасинелигинитополмаётганлирикқахрамо
нникўрсак, буасаргакелиб,
ижодқорбезовтақалбигаоромниайнаншеъриятолаמידантопганиниочиқёзад
и. Ҳаётинингмаъносисўз, адабиёт, шеърятбиланчамбарчас
боғлиқлигинитеранҳисэтади.

Мен ҳаётнисендатанидим,
Сендан топдим қалбнинггоромин.
Сени севдим, Севганим каби
Шу элимнинг ёмғирин, қорин.

Абдулла Орипов услубининг, шеър ёзиш техникасининг ўзига хос
жиҳатишундаки, қайсимавзудагиасарбўлмасин, жоиз бўлса Ватан,
халқниҳамшеърмазмунигамаҳоратбилансингдираолади. “Сенисевдим,
Севганимкаби” мисрасидабирнечамаъноларнианглашмумкин. Биринчидан,
шоиршеъригамурожаатқиларэкан, унисевгилисиқадарсевишиниёзса,
иккинчиданэсашеъриунга элу юртининг
ҳарзаррасиқадарқадрлиэканлигиганозикишораларбор.

Абдулла Ориповнинг илк ижодидан ўрин олган яна бир шеър “Бахт” деб
номланган бўлиб, шоирнинг асардан асарга, шеърдан шеърга ниятлари
чўнглашиб, улғайиббораётганиникузатишмумкин:

Шеър ёзаман, қалбимдарёси,
Илҳомсувибиланлиммо-лим.
Қайсин ёзай...ўйга толаман,
Қахрамонларқуршовидажим...

Энди у асарлари мазмунига халқидроки, орзу-умиди,
серқирраҳаётмадҳиниолибкиришнибахтдеббилади.

Абдулла Ориповнинг “Шеър ва шоирлик” тўғрисидагиянабирасари“Ғам-
андухданйироқтургин”дебномланган.

Ҳой, сен ҳаётшов-шув, бемазмун,
Топтадинг-ку содда идрокни.
Йиғла, шеъримюпатолмассан
Шоирингни, мангу ғамнокни.

Асарда лирик қахрамонкечинмалариёлғизлик, алам, кўзёш,
ёруғликвасаодатнингтанқислигимотивларибилануйғункелади.

Ижодкор ўздаврнинггинакам ҳодисасиёди,
шунингучунижоднингтонггидаунитўлақонлиангловчилар, фикрлари,
ҳатти-ҳаракатларинидаҳоистеъдодўлароқбаҳолайоладиганларсаноқлиёди.
Шунингучуншоирдаюқоридагикабиёлғизланишкайфиятипайдобўлаверади,
ягонанажотқалъасисифатида “Онажон шеърият” бағриданоромтопаверади.
“Жавоб” шеъридаэсаянасўзнингабадийлиги,
ижоднингбоқийлигинитараннумэтади. Шеърмазмуниқисқачашундай:
лирикқаҳрамонижодхонасигакирса,
шамолларқўлёмалариниҳарёнгасочибюборибди, учирибкетибди. Шоир
шамолга юзланар экан, “сен-ку қоғозларниучирибсанхолос,
лекинҳарқанчауринмаундагибирорсатрнижойиданкўчиролмайсан”, дейди.

Кўзимдан нур кетса, йиллар шамоли,
Учириб кетсалар киприкларимни...
Йўқ, йўқ! Эзгуишнингйўқдирмалоли,
Шеърим! Сенга бердим тирик боримни.

Шоир бир инсон сифатида умрнинг ўткинчилигини инкор этмайди, кун
келиб,
бешафқатйилларнингшамолиундагикиприкларқадартирикликниҳамучири
бкетишинияхшиҳисётади. Лекиншеърдагифиналнингмантиқийхулосаси,
лирикқаҳрамоннинг яхши умиди шундаки, у ҳалиҳаётлигидаёқўзини,
ўзлигини, “мен”инишеърларигасингдираборишидадир.
Шунингучунижодкорўткинчийилларданқўрқмайди,
чункиунингборлиғишеъриятигажобўлган.

АбдуллаОриповдаҳосинингбуюклигиҳамшунда, тоодамзодборэкан
адабиётга, шеъриятга эҳтиёжсезаверади.
БундаэсаАбдуллаОриповкабиҳарнафасдауйғоқижодкорларнингадабиймеро
сируҳийқувватбериштайин.

“Абдулла Орипов лирикасида
ҳазратНавоийгамаънаниздошликкамисолбўладиганбукабижиҳатлар,
мисраларкўплаб топилади. Масалан, ўзбек мумтоз адабиётида, жумладан
Алишер Навоий ижодида сўзни улуғлаш, сўзнингқудративатаъсиркучи,
илоҳийлигиборасидаисломфалсафасибилансуғорилганқарашлармавжуд.
“Хамса”достонларинингмуқаддимасидасўзтаърифигамахсусалоҳида боблар
ажратилган. Мутафаккир шоир ҚуръониКаримваҲадисишарифгатаяниб,
оламваодаминингбунёдбўлишидаСўЗвоситабўлганинибадийийфодаётади.”М
умтозижодкорларкабиАбдуллаОриповҳамсўзҳақидафикрбилдирарэкан,
униилоҳийданкелганмуждадеб билади. Сўзга таъриф бериб, уни
пайғамбардебатайди. Бирқараганда,

ўқувчидаўзгачатаассуротқолдиришимумкин. Негаки, пайғамбарлартарихи, анбиёларҳақидагиманбалардаасосанинсонларназардатутилади. Тўғри, лекинАбдуллаОриповшеърдаантиқийфикрлаш йўлидан боради. Оламда фақатгинаУвасўзборэди, деганҳикматлармавжуд. Шундайэкан, Яратганнингилкпайғамбаринегасўзбўлмасин?!

Сўз асли пайғамбар,

У боис балки

Одамзод таниган ўз Худойини.

Эриган темирнинг томчиси каби

Ўртаб юборар у теккан жойини.

“Мен шоир шеърларининг энг муҳимжиҳати - забткорлигиулардатеранидрокдантуғилганмунгнингбеқиёсбадияятбилани фодаланганидадеббиламан. Чилторқилларидайтараляётганёмғир, хаёлдайёришганосмон, ўчганхотираларчироғиниёққанбаҳор, шамол шовиллаётган қадимбоғлар, адирортидагиёлғизоёқйўл, августнингҳазонлиоқшоми, оқшомтуманидатўнганюлдузлар-буларнингбариулуғвороламнингсирлигўзаллиги, чексизромантикасибиланинсонумринингфонийлигидантуғиладиганмунгни мислсизуйғунликни мужассамлаштирган”. Шоир шеърларидаги бутунликнинг асл сабаби ҳамсўзгамасъулиятнингҳосиласидир. Сўзнингмоддийқувватгаэгаллигичамфандааллақачонўзисботинитопган. Қайноқхароратдасувдайэрибоққантемирнингбиртомчисихамҳарқандаймети ннитешиб юборганидек, ёмон сўз жароҳатга, яхшисиэсақаноатгасабаббўлишитабий. Лекиншоирзамоннингзайли, турлиқоришиқмаданиятларданпайдобўлаётган“қадриятлар”данбаъзанхаво тиргатушади. Сўзвашеърниилоҳийдеббилган, том-томкитобларнибағригабосиб ёд олган авлод ўрнини бироз бошқачароқавлодларэгаллайбошлади. АбдуллаОриповдавринингуйғоқиждокорисифатидаўтмишвабугуннитакқосл айди. Худдиўзинингжонигаачингани, ўзтақдиригакуюнганисингариасарларикелажагигаҳамбефарққарайолмайд и. Айтаётган, айтган сўзлари турли иқтисодиймасалалар, ижтимоийтармоқларугаджетларбилантўлганавлодқалбиданнечоғликўрино лишинитасаввурқилади.

Шеърим, айтган сўзим, ба ҳукмизамон,

Тарқалибкетдиларҳаммасихарён,

Қалбларда тинч-тотув яшарми улар,

Бозор иқтисодибилянёнма-ён.

Хулоса қилибайтганда, Абдулла Ориповнинг адабий-эстетик қарашлари, фалсафасизамирида сўзнинг қиммати, шеърнинг аҳамияти, адабиётнинг маънавий-тарбиявий вазифаси муаммосидоимодолзарб бўлган. Дастлабки шеъррий машқларидан тортиб, тўртликлари, дostonлари, балладалари, ғазалларида юксак бадиият, адабиёт ва шеърят олдидагимасъулият, ижодкорлик позицияси яққол намоён бўлади. Шунинг учун ҳам шоир шеърлари ўзбекнинг ўзлиги, миллатнинг виждонисифати даруҳий тарбияга хизмат қилаверади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Афоқова Н. Оламни англаш саодати // Ёзувчи, 2005
2. Давлатова А.Р. Абдулла Орипов шеърятини поэтик тафаккур тадрижи. Филол.ф.д. илмий даражасини олиш учун ...дисс. – Т., 2022.
3. Орипов А. Шоирнинг туғилиши. - Т.: ADABIYOT, 2021.
4. Орипов А. Танланган асарлар. – Тошкент: Sharq, 2019.

